

Posudek oponenta na magisterskou práci „Vývoj pozdně římských a římsko-byzantských fortifikačních prvků v severozápadním Jordánsku (2. až 5. st. n. l.)“ předloženou Bc. Martinem Krnáčem

(Ústav pro klasickou archeologii FFUK, 131 s., Praha 2020)

Autor si v předkládané práci vytyčuje za cíl popsat vývoj římské vojenské přítomnosti v severozápadním Jordánsku na základě archeologických pramenů (především dochovaných pozůstatků římských vojenských objektů a silnic) v 2.-5. st. n. l. Součástí diskuze je i vývoj městského opevnění a rurálních fortifikací v přílehlé oblasti Dekapole, který je následně porovnáván s vývojem římských fortifikací v limitní oblasti. Práce je ve své podstatě kompilační, založená na několika publikacích stěžejní pro danou oblast. K dobru může být autorovi přičteno, že se zúčastnil archeologických výzkumů v této oblasti a měl možnost část lokalit osobně prozkoumat.

Po formální stránce je práce dobře členěná do kapitol a podkapitol, což přispívá k celkové dobré čitelnosti. Text je však poznamenán občasnými gramatickými chybami či překlepy (i/y, s/z) a dalšími editačními nedostatky (Isaac nikoliv Issac). Mezi přílohami je i devět map a čtyři grafy, vytvořené autorem. Zbytek příloh, sestávající z plánů a fotografií jednotlivých lokalit je dostačující. Na jednu stranu je v úvodu vysvětlen úzus pro přepis řeckých a latinských slov, chybí ale podobná pravidla pro arabská slova. Některé přepisy z arabštiny do češtiny poté nejsou konzistentní (ʿayin, k/q apod.). V případě citací papyrů je nutno uvádět i čísla jednotlivých dokumentů (např. P. Yadin 1, pouze P. Yadin nestačí, viz s. 26 atp.).

Zásadnější nedostatky se týkají samotného vymezení a obsahu práce. Název práce mluví o severozápadním Jordánsku, ale ve výsledku je práce zaměřena na dlouhý pás od řeky Jordánu (oblast Dekapole) přes SZ Jordánsko, jižní Hawran až do Syrské pouště čili téměř celý sever Jordánského Království, přesnější definice zájmové oblasti a její zohlednění v názvu je na místě. Chronologické vymezení začíná ve 2. st. n.l., ale jeho ukončení posledním datovaným stavebním nápisem k roku 411/412 (s. 14) nedává smysl. Jednak poslední podobný nápis z oblasti je datován do r. 529 (s. 47, 67; i opravy jsou stavební činnost!) a za druhé sám autor popisuje lokality až do 6./7. st. (poslední fáze jejich užívání) a zmiňuje i opuštění celé oblasti v průběhu 8. st., tudíž mohl od začátku definovat chronologický rámec takto.

Zásadně se musím ohradit proti používání termínů „pozdně římský“ a „římsko-byzantský“. V současné archeologické literatuře se římské a byzantské období periodizuje na raně římské (50 př.n.l.-150 n.l.), středně římské (150-250), pozdně římské (250-350) a byzantské (350-650). V některých pracích se lze setkat s pozdně římským obdobím definovaným 135-324 n.l. „Římsko-byzantské“ je označení ve starší archeologické literatuře pro materiál který nebylo možno zařadit jednoznačně ani do jednoho období (typicky 2./3.-4./5. st.). S postupujícím lepším poznáním archeologického materiálu se od tohoto označení opustilo, a tudíž by se nemělo v současné archeologické práci používat. Důvody pro volbu termínu „římsko-byzantský“ vysvětlené na s. 18 nejsou pro archeologickou práci příliš relevantní.

Matoucí je používání termínu „fortifikační prvky“ (fortification elements), tímto se v naprosté většině případů v současné literatuře myslí jednotlivé stavební prvky (věže, brány, kurtiny, příkopy apod.) ze kterých se skládají jednotlivé opevněné lokality. Autor měl v úvodních kapitolách tento termín definovat – anebo lépe – držet se osvědčené terminologie a téma práce lépe vymezit v těchto intencích.

Exkurz do historie Nabatejců (s. 24-25) není pro práci podstatný. Naopak role arabských konfederací a Ghassánovců by si zasloužila podrobnější rozebrání, stejně jako složení římských jednotek v provincii (minimálně dva diplomy jsou již publikované! s. 28). Pokud se autor vyjadřuje k tzv. „Grand Strategy“ (s. 30-32) bylo by na místě zmínit stěžejní Luttwakovu knihu a další literaturu o římských hranicích (Whittaker, Breeze apod.).

Popis lokalit v kapitolách 3-4 je často velmi sumární, zvláště archeologicky vykopané lokality by si zasloužily podrobnější popis. Oddíly o keramice mají smysl jen tam, kde je lokalita známá pouze z prospekcí – vědět, že v Umm el-Jimal je keramika 1.-8. st. nám dává informaci o období sídlištní aktivity, ale málo o jednotlivých stavebních fázích vojenských objektů, které byly vykopané. Kapitulu o městském opevnění autor rámčuje 2.-5. st., poté rokem 300 n.l. a nakonec zmiňuje i helénistické fáze. Tell el-Husn v Pelle je integrální součást městské aglomerace (pravděpodobně její akropole). Tato kapitola nezohledňuje některé základní práce o jednotlivých lokalitách (Jensen, McNicoll, Weber, Wineland).

Autorovi je ke cti, že se na základě zkoumaného materiálu snaží dojít k vlastním závěrům (kap. 5-6), zde by mohl jít více do hloubky, jinak je závěr velmi obecný a vlastně nevybočuje ze současného diskurzu. Závěrečné syntéze nepomáhá, že se autor nepokouší přihlídnout k situaci ve zbytku Arabského limitu. Odchod *limitanei* na přelomu 5./6.

století (s. 82) není podpořen předloženým materiálem (viz stavební nápis r. 529), konsenzus se pohybuje v průběhu 6. st.

Vzhledem k povaze předložené práce doporučuji k obhajobě se známkou velmi dobře.

V Praze dne 14.1.2020

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Adam Pažout', with a stylized flourish at the end.

Adam Pažout